

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 09.02.2022
Published/Yayınlanma 14.04.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Hassan, M.H. (2022). Dünya Petrol Pazarında Irak'ın Yeri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(82), 652-657.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3029>

Muhamad Hadi HASSAN
<https://orcid.org/0000-0003-1250-1403>
İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İktisat Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE

DÜNYA PETROL PAZARINDA IRAK'IN YERİ THE PLACE OF IRAQ IN THE WORLD OIL MARKET

Issue/Sayı: 82

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Irak sahip olduğu devasa petrol rezervi ile son yıllarda artırdığı petrol üretimi ile dikkatleri tekrar üstüne çekmiştir. Savaşlardan dolayı petrol endüstrisi zarar gören ve ondan istediği verimi alamayan Irak en son 2014 yılında IŞİD saldırıları ile sarsılmış ve petrol altyapısını önemli ölçüde kaybetmiştir. IŞİD saldırılarının yaralarını saran ülke petrol endüstrisine yeniden yatırım yapmaya başlamış ve yeni projeler uygulamaya koymuştur. Böylece Irak petrol üretimini artırıp dünya petrol sektöründe büyük bir oyuncu olma iddiasındadır. Elinizdeki çalışma istatistik verilerden hareketle Irak'ın son yıllardaki petrol sektöründeki hareketlenmenin bu iddiasını destekler nitelikte olup olmadığını araştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Irak, Petrol, IŞİD, Petrol Endüstrisi, Petrol Pazarı.

ABSTRACT

Iraq has once again attracted attention with its huge oil reserves and the oil production it has increased in recent years. Iraq, whose oil industry was damaged due to wars and could not get the desired efficiency from it, was last shaken by ISIS attacks in 2014 and lost its oil infrastructure to a large extent. The country, which has healed the wounds of the ISIS attacks, has started to re-invest in the oil industry and has implemented new projects. Thus, Iraq claims to increase its oil production and become a major player in the world oil sector. Based on the statistical data, the present study investigates whether the movement in Iraq's oil sector in recent years supports this claim.

Keywords: Iraq, Oil, ISIS, Oil Industry, Oil Market.

1. GİRİŞ

Dünyada petrolün dağılımı ülkelere göre eşit değildir. Petrol rezervleri dünyada bazı coğrafyalarda yoğunlaşmış görülmektedir. Bazı coğrafyalarda ise oldukça az petrol rezervine rastlanmaktadır. Rezervlerin çoğunluğu Ortadoğu bölgesi ile Kanada, Venezuela, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunmaktadır (BP Statistical Review of World Energy, 2020).

Dünya enerji görünümüyle ilgili en güvenilir bilgiler British Petroleum (BP) şirketinin her sene düzenli olarak yayımladığı istatistik veri ve raporlardan elde edilmektedir. Bu raporlarda ülkelerin ve bölgelerin sahip olduğu petrol rezerv miktarına, üretim ve tüketim miktarlarına ulaşılabilmektedir. BP'nin 2020 Dünya Enerji İstatistik Değerlendirme (BP Statistical Review of World Energy, 2020) raporuna göre dünyadaki toplam petrol rezervi 1 trilyon 733 milyar varildir.

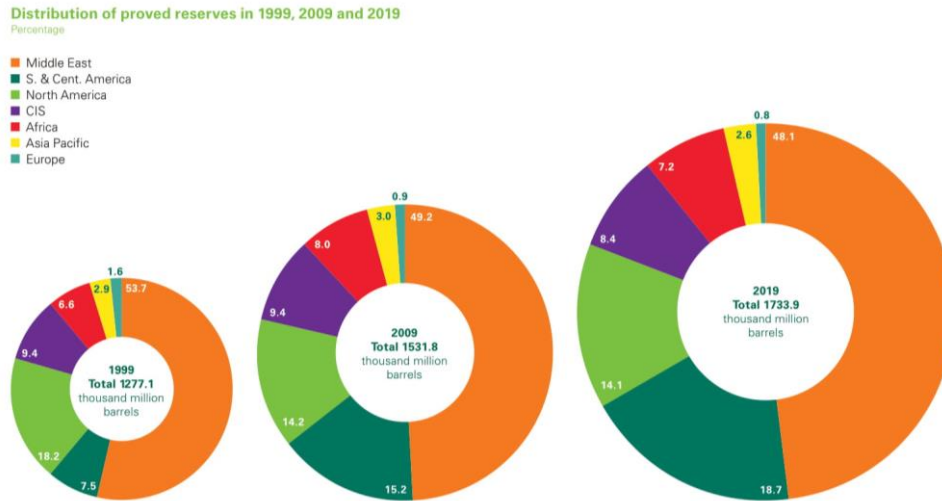
Tablo 1’de görüldüğü gibi petrol rezervinin en çok bulunduğu ülke 303 milyar varil ile Venezuela’dır. Onu 297 milyar varil rezerv ile Suudi Arabistan takip etmektedir. Dünya’da en çok petrol rezervine sahip olan üçüncü ülke ise 169 milyar varil rezervi bulunan Kanada’dır. Dördüncü sırada İran, beşinci sırada Irak, altıncı sırada ise Rusya gelmektedir. Dünyada rezervi en yüksek olan ilk 10 ülke aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Petrol Rezerv Büyüklüğüne Göre ilk 10 Ülke Sıralaması

Sıra	Ülke	Milyar Varil	Dünya Oran
1	Venezuela	303.8	17.5%
2	Suudi Arabistan	297.6	17.2%
3	Kanada	169.7	9.8%
4	İran	155.6	9.0%
5	Irak	145.0	8.4%
6	Rusya	107.2	6.2%
7	Kuveyt	101.5	5.9%
8	Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)	97.8	5.6%
9	Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	68.9	4.0%
10	Libya	48.4	2.8%

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy 2020, URL1

Bölgesel olarak ele alındığında ise dünyada en çok petrol rezervine sahip bölge olarak 833 milyar varil ile Ortadoğu gelmektedir. Bir diğer ifadeyle Ortadoğu dünya petrol rezervinin neredeyse yarısına tek başına sahiptir. En çok rezerve sahip olan ikinci bölge ise Güney ve Orta Amerika bölgesidir. Bu bölgenin ihtiva ettiği petrol rezervi 324 milyar varildir. Kuzey Amerika bölgesi 244 milyar varil ile üçüncü sırada gelmektedir. En az rezerv ise 14 milyon varil ile Avrupa bölgesine aittir.

Şekil 1: Dünya petrol Rezervinin Bölgelere Göre Dağılışı (1999, 2009, 2019), **Kaynak:** BP Statistical Review of World Energy 2020, URL1

Şekil 1’e göre 30 yıllık zaman dilimi içerisinde rezervlerin dağılımında Ortadoğu bölgesinin birinciliği açık ara farkla elinde tuttuğu açıkça görülmektedir. Günümüzde dünya petrol rezervinin %48.1’i bu coğrafyadadır. Kuzey Amerika bölgesi 1999 yılında ikinci sırada iken 2009’da üçüncü sıraya gerilemiş ve günümüzde hala üçüncü sıradadır. Güney ve Orta Amerika bölgesinde keşfedilen yeni rezervler, 2009 yılında onu ikinci sıraya taşımıştır. Günümüzde %18.7 ile en çok petrol rezervine sahip ikinci bölge konumunu devam ettirmektedir. Petrol rezervinin en düşük olduğu bölgesi ise %0.8 ile Avrupa’dır. Petrol rezervinin en düşük olduğu ikinci bölge ise Asya Pasifik’tir. Sonraki bölümlerde görüleceği üzere bu rezervi en düşük olan bölgeler petrol tüketiminde ilk sıralarda yer almaktadır.

2. PETROL İHRAÇ EDEN ÜLKELER

Dünyada ihraç edilen bir numaralı ürün petroldür. 2018’de dünya üzerinde ihraç edilen bütün ürünlerin %5,9’unu petrol oluşturmuştur. 2018 yılı toplam ham petrol sevkiyatlarının değeri ise 1.113 trilyon dolar olarak hesaplanmıştır. Her yıl olduğu gibi dünyada en çok petrol ihraç eden ülkeler genellikle rezervi ve üretimi büyük olan ülkeler olmuşturlar. OPEC verilerine göre 2019 yılında dünyada bir günde 45 milyon 181 varil petrol ihraç edildiği görülmektedir. Tablo 2’de 2015-2019 yılları arasında ülkelerin ne kadar petrol ihraç ettikleri görülmektedir.

Dünyada petrolü en çok petrol ihraç eden ülkeler sıralamasına bakıldığında Suudi Arabistan'ın açık ara fark ile listenin başında yer aldığı görülmektedir. 2019 yılında Suudi Arabistan günlük 7 milyon varilin üzerinde ihraç ile birinci sırada otururken Rusya 5 milyon 253 bin varil petrol ihraç ederek ikinci sıraya yerleşmiştir. Rusya'yı 3 milyon 968 bin varil ile Irak takip etmiştir. Kanada 3 milyon 261 bin varil ile dördüncü, ABD ise 2 milyon 978 bin varil ile beşinci olmuştur. ABD özellikle kaya gazı teknolojisi ile petrol ihraç eden ülkeler listesinde de yükselmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri, Nijerya, Angola, Kuveyt ve Kazakistan da önemli ham petrol ihracatçısı olarak öne çıkmışlardır.

Tablo 2: Petrol İhraç Eden ilk 10 Büyük Ülke Listesi

Sıra	Ülke	Günlük Petrol İhracatı
1	Suudi Arabistan	7.038.100
2	Rusya	5.253.000
3	Irak	3.968.200
4	Kanada	3.261.400
5	Amerika Birleşik Devletleri	2.978.300
6	Birleşik Arap Emirlikleri	2.414.200
7	Nijerya	2.008.200
8	Angola	1.318.700
9	Kuveyt	1.986.300
10	Kazakistan	1.410.900

Kaynak: OPEC Annual Statistical Bulletin 2020, URL2

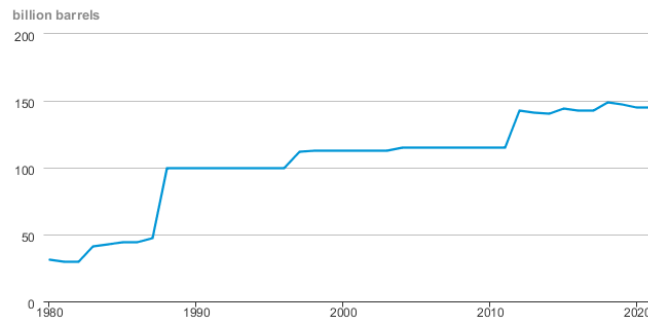
3. IRAK'IN DÜNYA PETROL PAZARINDAKİ YERİ

145 milyar varil petrol rezervi ve günlük ortalama 4,7 milyon varil petrol üretimi ile Irak net bir petrol ihracatçısıdır. 2019 yılında günlük 3 milyon 968 bin varil petrol ihraç ederek dünyanın en çok petrol ihraç eden üçüncü ülkesi olmuştur. Irak'ın ham petrol ihracatının ana varış yeri olarak Asya bölgesi en büyük paya sahiptir. 2019'da Irak'ın ham petrol ihracatının %62'si bu bölgeye gerçekleştirilmiştir. İhracat yapılan Asya Bölgesinde de başı Hindistan, Çin ve Güney Kore çekmektedir. Öyle ki Irak'ın toplam ihracatının neredeyse yarısı Çin ve Hindistan'a yapılmıştır. Her iki ülke Irak'tan günlük yaklaşık 1 milyon varil ham petrol ithal etmiştir. Bu rakamlar yıl boyunca Irak'ın ham petrolünün en büyük alıcısının bu iki devlet olduğunu ortaya koymaktadır. Asya dışında bir diğer en önemli alıcı ise ABD'dir. Günlük 331 bin varil ile Irak'ın toplam ihracatının %8'ini ithal etmiştir. Avrupa ülkeleri ise toplu olarak Irak'ın ham petrol ihracatının %24'ünü ithal etmiştir (IEA, 2021).

Irak, deniz yoluyla yaptığı sevkiyatlara ek olarak, nispeten küçük hacimlerde ham petrolü kamyonla Ürdün'e ve boru hattıyla Türkiye'ye sevk etmektedir. Ceyhan terminalinden Türkiye'nin Ankara yakınlarındaki Kırıkkale rafinerisine kara boru hattıyla Türkiye'ye ihraç etmektedir. Ceyhan-Kırıkkale boru hattı günlük 145 bin varil taşıma kapasitesine sahiptir (IEA, 2021).

3.1. Irak'ta Petrol Rezervi

2010 yılında rezervi 115 milyar varil olan kanıtlanmış petrol rezervi; keşfedilen yeni yataklarla 2012'de 145 milyar varil olarak güncellenmiştir. Böylece yeni keşiflerle büyük bir oranda rezerv kanıtlanmış bulunmaktadır. Ülkenin kuzeyindeki Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ndeki keşiflerin artmasıyla bu oranın daha da yukarıya doğru artması muhtemeldir. Irak hali hazırda dünya üzerinde kanıtlanmış en büyük beşinci ham petrol rezervine sahiptir (IEA, 2021).

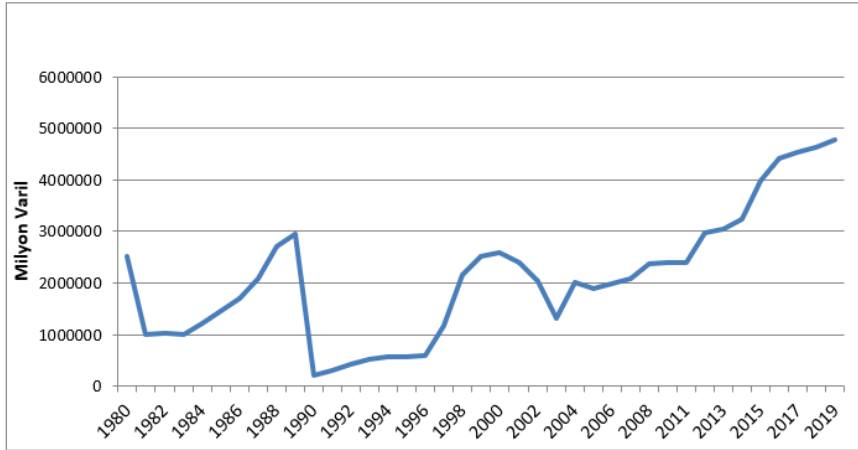
Şekil 2: Irak'ın Yıllara Göre Kanıtlanmış Petrol Rezervi Grafiği, **Kaynak:** International Energy Agency (IEA), URL3

Arama faaliyetlerinin artmasının yanında petrol rezervinin artışı sağlayan iki önemli nokta da dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi petrol arama çalışmalarındaki teknolojik gelişmelerdir. Bu sayede daha önce keşfedilmiş olan petrol sahalarından daha etkili bir şekilde verim alınması sağlanmakta ve kuyuların daha derin kazınması mümkün olmaktadır. Irak Petrol Bakanlığı, bu hususu göz önüne alarak petrol rezervinin gelecekte 215 milyar varil olacağı tahmininde bulunmaktadır. Irak'ın birçok bölgesinde petrol arama faaliyetlerinin ilk kez gerçekleşecek olması da bu ihtimali güçlendirmektedir. Gerçekleşebilecek bu senaryoda Irak; petrol rezervi büyüklüğü bakımından dünyada beşinci sıradan üçüncü sıraya yükselebilir (IEA, 2021).

Irak'ın petrol rezervleri çoğunlukla güneyde ve kuzeyde bulunmaktadır. Çıkarılan petrolün %60'ı Irak'ın güneyindeki Rumeyla, Batı Kurna, Zübeyr, Mecnun ve Nehr Umr petrol yataklarından elde edilmektedir. Sadece buralarda bulunan rezerv miktarı 5 milyar varili geçmektedir. Diğer iki büyük petrol yatağı ise Kerkük ve Doğu Bağdat bölgesindedir. Irak Kürdistan Bölgesi'nde de büyük petrol yatakları mevcuttur. Bu bölgede yer alan Şeyhan petrol yatağı da çok büyük miktarda petrole sahiptir (Balcı, 2014). Irak Kürdistan Bölgesi'nin ülkedeki toplam petrol rezervlerinin %17'sini içerdiği düşünülmektedir (IEA, 2021).

3.2. Irak'ta Petrol Üretimi

Irak'ta her ne kadar petrol rezervi büyük olsa da bu rezervin kullanımı üretime istikrarlı şekilde yansımamıştır. Ülkedeki petrol üretimi yıllar içinde inip çıkmıştır. Bu düşüş ve yükselişlere sebep olan olayların asıl nedeni ise jeopolitik istikrarsızlık olmuştur İran-İrak Savaşı, Körfez Savaşı, ABD'nin Irak'ı işgali ve IŞİD terörü bu istikrarsızlığa yol açmıştır. Her birinden sonra üretim kesintiye uğramış sonrasında yavaş yavaş toparlamaya başlayarak yeniden yükseliş trendine girmiştir. Yükseliş trendi de savaşlardan sonra tahrip olan altyapının yeniden onarılması ve kurulması ile ancak yakalanabilmiştir. Bir diğer ifade ile her savaş petrol üretim altyapısına zarar vermiş ve Irak bunları yeniden kurmak için para harcamak zorunda kalmıştır (Baykal, 2015). 14 IŞİD saldırıları ile üretim yeniden azalmıştır. IŞİD'in ortadan kaldırılması ve altyapının tekrar kullanılabilir hale gelmesiyle petrol üretimi tekrar yükselişe geçmiştir. Son yıllarda petrol üretimi yeniden yükselişe geçmiştir. 2019 yılında günlük ortalama 4,7 milyon varil petrol üretimi gerçekleştirmiştir. Böylece OPEC ülkeleri arasında en çok ham petrol üreten ikinci ülke olmuştur (IEA, 2021).

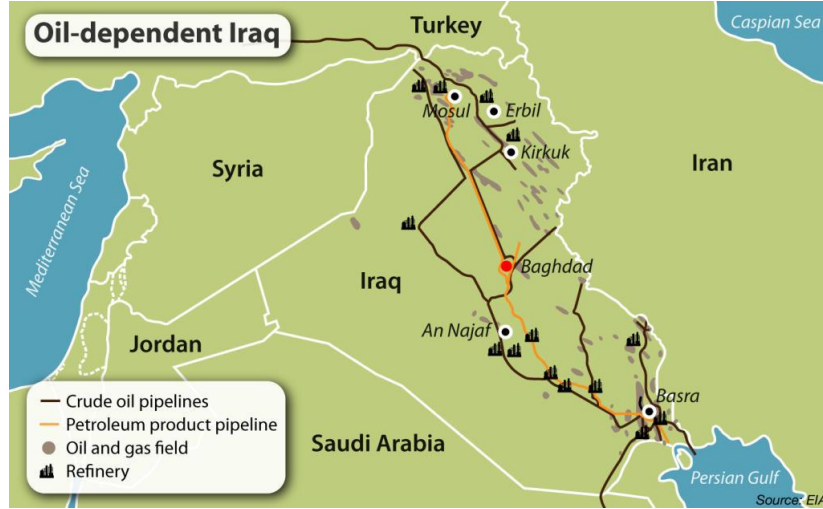

Şekil 3: Irak'ın Yıllara Göre Petrol Üretimi **Kaynak:** International Energy Agency (IEA), URL3

Irak'ın ham petrol üretimi 2019'da günde 4,7 milyon varil olarak gerçekleşmiştir. Bu 2018'deki üretim seviyesinden 100 bin varil fazla olmuştur. Bağdat'taki merkezi hükümet kontrolü altındaki bölgelerde günlük 4,2 milyon varilden fazla üretim yapılmıştır. IKBY tarafından işletilen kuzey sahalarında ise yaklaşık günlük 450 bin varil petrol üretilmiştir (Baykal, 2016). Basra'dan çıkarılan petrol, Irak'ın en büyük ham petrol akışı olmuştur. Toplam Irak üretiminin günlük yaklaşık 3,1 milyon varili buradan üretilmektedir.

Rafineri sektörüne bakıldığında devletin sahip olduğu dört şirket ön plana çıkmaktadır. Bunlar North Refining Company, Midland Refining Company ve South Refining Company dir. Irak'ta toplam 14 rafineri bulunmaktadır ve bu rafinerilerden günlük ortalama 825.000-900.000 varil petrol işlenmektedir. Bununla birlikte Irak rafinaj kapasitesini artırmayı hedeflemektedir (URL5, ss.26-28).

Ülkenin en büyük rafinerisi Beyci Rafinerisi olup Bağdat'ın kuzeyinde yer almaktadır. Günlük 250.000-300.000 varil petrol işleme kapasitesi olan Beyci'ye ülkenin petrol sahalarından ham petrol taşınmaktadır. Kerkük petrol sahasından da Beyci'ye boru hattıyla ham petrol taşınmaktadır. Fakat bu boru hattı Kerkük'ün tartışmalı bölge statüsü ve istikrarsız durumundan dolayı sürekli bombalamalara maruz kalmaktadır ki bu da petrolün taşınmasını kesintiye uğratmaktadır (URL5, s.26). 2014 yılında IŞİD bu rafinerinin bulunduğu yeri ele geçirmiş ve tesise büyük zarar vermiştir. Bundan dolayı tesis yedi yıl boyunca hiç çalışmamıştır (Milliyet, 2014). 2021 yılının ocak ayında yeniden faaliyete başlayan Beyci şu anda günlük 70 bin varil petrol işlemektedir. Ülkenin diğer önemli rafineriler ise Dawrah ve Basra Rafinerileridir. Aşağıdaki haritada Irak'ın petrol yatakları ile rafinerilerini yeri görülmektedir (Nakhle, 2016).

Şekil 4: Irak Petrol Yatakları ve Rafinerileri Haritası, **Kaynak:** Nakhle (2016).

3.3. Irak'ta Petrol Sektörü

Irak, dünyada en büyük dördüncü ham petrol üreticisidir. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nde (OPEC) ise Suudi Arabistan'dan sonra ikinci en büyük ham petrol üreticisidir. Ortadoğu'daki kanıtlanmış rezervlerin %17'sini ve küresel rezervlerin %8'ini kapsayan 145 milyar varil ile dünyanın en büyük beşinci kanıtlanmış ham petrol rezervine sahiptir. Irak'ın bilinen ve tümü karada bulunan başlıca sahalarının çoğu ya üretim yapmaktadır ya da geliştirme aşamasındadır. Irak'ın ham petrol üretimi 2013'ten 2019'a kadar günde yaklaşık 300.000 varil artmış ve 2019'da ortalama 4,7 milyon varil olmuştur. 2020'nin ilk yarısında, Irak ham petrol üretimi yaklaşık günlük 4,4 milyon varile ulaşmıştır. Irak, OPEC Anlaşması'na uymak için 2020'nin ikinci çeyreğinde ham petrol üretimini gönüllü olarak düşürmüştür.

Irak'ın ekonomisi büyük ölçüde ham petrol ihracat gelirlerine bağlıdır. Uluslararası Para Fonu'na (IMF) göre, 2018'de ham petrol ihracat geliri Irak'ın toplam hükümet gelirlerinin tahmini %91'ini oluşturmuştur. 2019'da Irak, düşük petrol fiyatlarına rağmen sadece biraz daha yüksek ihracat hacimleri sayesinde 87 milyar dolar net ham petrol ihracat geliri elde etmiştir (EIA, 2021).

Irak'taki petrol piyasasının gaz piyasası ile birlikte 2020-2025 arasında %2,4'ün üzerinde büyümesi beklenmektedir. Petrol üretim ve tüketiminin artırılması, önümüzdeki boru hattı altyapı projeleri, petrol altyapısını iyileştirme planları gibi yatırımların Irak petrol piyasasını büyüteceği düşünülmektedir. Fakat başta Basra bölgesinde olmak üzere ülkede su kıtlığının bulunması ve petrol çıkarırken aşırı miktarda su tüketiminin olması yerel halkın tepkisini çekmektedir. Zaman zaman yerel halkla çatışmaya kadar varan bu tepkilerin planlanan bu projeleri olumsuz etkilemesi de beklenmektedir. Petrol sektöründeki artan proje sayısı, sektörün büyümesine yardımcı olmaktadır. Dünyanın dört bir yanındaki şirketler kaynaklarını Irak petrol piyasasındaki paylarını artırmak için kullanmakta ve kazançlarını artırmaya çalışmaktadırlar. IŞİD'in yenilgisinden sonra siyasi istikrar arttıkça, daha fazla şirketin fonlarını Irak'a yatırması beklenmektedir.

2019 yılında, Irak hükümeti Çin Petrol Mühendisliği ve İnşaat Şirketi'ne Irak'taki Batı Kurna petrol sahasında petrol üretimi sırasında gaz çıkarmak için kullanılan tesislerin modernizasyonu için 121 milyon dolarlık bir modernizasyon sözleşmesi imzalamıştır. 2019 itibarıyla BP, China National Petroleum Corporation ve Irak devletine ait SOMO gibi şirketler günde yaklaşık 1,1 milyon varil ham

petrol çıkarmaktadırlar (Report Linker, 2020). Bu da yukarı akım sektörün Irak'ta kazanç sağladığı ve daha da büyüyeceği anlamına gelmektedir.

Irak'ın güneyindeki Kerbela şehrinde yeni bir rafinerinin 2022 yılında faaliyete geçmesi ve günlük 150.000 varil üretim kapasitesine sahip olması bekleniyor. BP PLC ve Eni SPA şirketleri Körfez üzerinden Irak'ın güney ihracatı için iki denizaltı petrol boru hattı inşa etme projesi açıklamıştır. 400 milyon dolarlık ham boru hattı inşası petrolü Khor al-Amaya terminaline taşıyan eskiyen bir boru hattının değiştirilmesini de kapsamaktadır (Report Linker, 2020).

4. SONUÇ

Irak dünya petrol ekonomisi alanında değerlendirildiğinde sahip olduğu devasa petrol rezervleriyle büyük bir oyuncu olma iddiasındadır. Son yıllarda rezervlerini üretime dönüştürmesi onu yarıştaki rakiplerinin önüne geçirmiştir. Bu anlamda uluslararası petrol şirketleriyle imzaladığı altyapı geliştirme projeleri de Irak'ın uzun yıllar süren kesintilerden sonra petrol ekonomisinde tekrar büyük oyuncularından olma iddiasını pekiştirmektedir. IŞİD saldırıları sonrası toparlanmaya giden ülke siyasal istikrarını sağlayabildiği ölçüde petrol ekonomisini güçlendirebilir ve söz sahibi olabilir. Bundan dolayı Irak'ın petrol potansiyeli iddiasını kuvvetlendirebilecek güçte olup altyapı yatırımlarını arttırmasıyla gelecekte uluslararası arenada Irak kendisinden daha çok söz ettirebilir.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2014). 'Enerji'sine Kavuşan Komşuluk: Türkiye-Kürdistan Bölgesel Yönetimi İlişkileri. Analiz Serisi (97). İstanbul: SETA Yayınları.
- Baykal, Z. (2015). Türkiye'nin Yeni Enerji Tedarikçisi Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi. B. Duran, K. İnat ve A. Balcı (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2014* içinde (s. 44-48). Ankara: SETA Yayınları.
- Baykal, Z. (2016). Ortadoğu'da Kürtler 2016. K. İnat ve M. Ataman (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2016* içinde (s. 423-448). İstanbul: Kadim Yayınları.
- Milliyet (2014). Irak'ın en büyük petrol rafinerisi IŞİD'in elinde. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/dunya/irak-in-en-buyuk-petrol-rafinerisi-isis-in-elinde-1899277>, Erişim: 02.02.2022
- Nakhle, C. (2016). İraçî oil dilemma: to freeze or not to freeze. Erişim adresi: <https://www.crystolenergy.com/iraqi-oil-dilemma-freeze-not-freeze/>, Erişim: 05.02.2022
- Report Linker. (2020). Iraq Oil and Gas Market-Growth, Trends, and Forecasts (2020-2025). Erişim adresi: https://www.reportlinker.com/p05974104/Iraq-Oil-and-Gas-Market-Growth-Trends-and-Forecasts.html?utm_source=GNW, Erişim: 07.02.2022
- URL1 <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html>, Erişim: 07.02.2022
- URL 2 https://www.opec.org/opec_web/en/publications/337.htm, Erişim: 02.02.2022
- URL 3 <https://www.eia.gov/international/analysis/country/IRQ>, Erişim: 05.02.2022
- URL 4 <https://www.iea.org/reports/iraqs-energy-sector-a-roadmap-to-a-brighter-future>, Erişim: 06.02.2022
- URL 5 <https://www.iraq-businessnews.com/category/oil-gas/>, Erişim: 07.02.2022